

Metody výzkumu

Volba vědeckých procedur a výzkumných metod

Vědeckou procedurou rozumíme postup, jímž poslopně realizujeme daný úkon související s výzkumem a s realizací výzkumného cíle. Vědecká procedura vychází z určité metodologie. Svým zaměřením a obsahem se o ni opírá. Smyslem vědecké procedury je úspěšně realizovat výzkumný cíl. Vědecká procedura je současně implementačním postupem uplatňování výzkumných metod.

Rozdělení metod

1) Klasifikace vědeckých procedur (postupů) podle kritéria metody

<i>Typ vědeckého postupu</i>	<i>Příklad druhu vědeckého postupu</i>
Empirický	Pozorování, měření, experiment
Teoretický	Induktivní, deduktivní
„Jiný“	např. heuristický

	Popis	Příklad
teoretický	<ul style="list-style-type: none">pracuje s čistě teoretickými metodami (analýza, syntéza, indukce, dedukce, modelování)většinou neoperuje s konkrétními datykonkrétní jevy nahlíží z teoretického hlediska	Pedagogické jednání učitele se objasňuje pomocí modelů či konstruktů... Může být popsáno verbálně či schématem... Uvažuje se o tom pouze obecně bez ohledu na konkrétní aktéry...
empirický	<ul style="list-style-type: none">pracuje vždy s konkrétními datyexaktními metodami dospívá ke konkrétním poznatkůmpředmětem živé subjekty (učitelé, žáci) či neživé objekty (učebnice, písemné výtvary žáků)	Začínající učitel (Šimoník, 1994). Konkrétní učitelé, konkrétní metody (dotazník), dospívá ke konkrétním výsledkům.

Vědecké postupy můžeme klasifikovat z různých hledisek. Tabulka ukazuje jednu z možných klasifikací, kdy typ vědeckého postupu je vyčleňován na základě převažujícího typu vědeckého postupu, a to, zda při vědecké proceduře převažují metody empirické, či zda převažují metody teoretické.

Další možná klasifikace je založena na hledisku způsobu vysvětlení, resp. výkladu zkoumaného problému. Na základě tohoto kritéria pak vymezujeme tzv. typy vědeckých metod. Patří k nim metody explanační a metody interpretační. Při explanaci postupujeme od obecného k jednotlivému. Obecným je známý vztah (např. ve formě „vědeckého zákona“), jednotlivým je vysvětlovaný jev, který zařazujeme pod daný obecný vztah. Jiným postupem je interpretace.

Z hlediska stupně obecnosti jsou nejobecnějšími metodami tzv. obecně vědní metody. Ty jsou univerzálně použitelné ve vědeckém zkoumání. Patří k nim zejména analýza, syntéza, indukce, dedukce, srovnání, specifikace, analogie.

Jednotlivá vědní disciplína může používat svoji vlastní (specifickou) metodu zkoumání. V takovém případě užíváme pro tyto metody označení „specifické metody“, čímž vyjadřujeme, že daná metoda je jedinečná a používaná jen danou vědní disciplínou.

2) Členění obecně vědních metod ve vztahu k explanaci a interpretaci

<i>Typ metod</i>	<i>Druhy metod</i>	<i>Příklad jednotlivých druhů metod</i>
Explanační	Empirické	Pozorování
		Měření
		Experiment
	Obecně teoretické	Analýza
		Syntéza
		Indukce
		Dedukce
		Analogie
		Srovnání
		Specifické
Interpretační	Narativní	Vyprávění
	Hermeneutické	Porozumění textu

3) Klasifikace vědeckých metod převažující v kinantropologii

KVANTITATIVNÍ – vyšel z pozitivismu, opírá se o **dedukci** (teorie - formulace hypotéz – pozorování - testování hypotéz - interpretace a zobecnění). Vychází z teorie a předpokládá projekt výzkumu.

KVALITATIVNÍ – vychází z fenomenologie, etnometodologie, symbolického interakcionalismu (interpretativní paradigma), opírá se o **indukci** (pozorování - zjištění pravidelností - závěry - teorie). Je **tonenumericke** šetření a interpretace. Cílem je odkrýt význam informací (narrativní sociologie).

Kvantitativní přístup testuje formulované hypotézy, kvalitativně je formuluje, vytváří nové, vytváří teorii.

Příklady kvantitativních metod

- experiment (kvaziexperiment)
- korelační šetření
- specializovanější
 - normativní šetření
 - longitudinální studie

- analýza časových řad
- Q-metodologie
- shluková analýza
- jednorozměrné a vícerozměrné škálování
- operační výzkum

Příklady kvalitativních metod

- případové studie
- etnografie (zahrnující pozorování a participantní pozorování)
- zakotvená teorie
- zkoumání vyprávění založených na zkoumání jazyka
- etnometodologie a konverzační analýza
- analýza diskurzu, sémiotika
- analýza dokumentů a textů

Vztah mezi kvalitativním a kvantitativním výzkumem
(K. Vlčková. Základy pedagogické metodologie)

	kvantitativní výzkum	kvalitativní výzkum
filozofický zdroj	pozitivismus	fenomenologie, antropologie, hermeneutika
cíl	získání objektivního důkazu, ověření teorie/ hypotéz	porozumění chování lidí v přirozeném prostředí
charakter	objektivní	subjektivní
vztah k teorii	potvrzení či vyvrácení teorie	tvorba teorie
myšlenkový postup	dedukce	indukce
východisko/ začátek výzkumu	vychází z teorie a hypotéz	začíná vstupem do terénu
plánování výzkumu	pečlivě se připravuje na začátku, písemný projekt podle dané struktury	plán vzniká v průběhu práce, mohou se měnit zkoumané otázky, a metody => je pružnější
průběh výzkumu	plánovitě ověřuje hypotézy, zjišťuje kauzální vztahy	shromažďuje obrovské množství údajů o konkrétním chování lidí a o jeho kontextu, zaznamenává se a interpretuje, v průběhu výzkumu se vynořují hypotézy

	kvantitativní výzkum	kvalitativní výzkum
počet zkoumaných osob	reprezentativní vzorek, velké množství (většinou)	žák, třída, škola
techniky, metody	experiment (manipulace s proměnnými), dotazník, testy, standardizované pozorování aj.	dlouhodobý terénní výzkum, pozorování s různou mírou zúčastněnosti, spolupráce výzkumníka s informanty při sběru údajů, bez zasahování do dějů
zpracování dat	kvantitativní, počítačové, statistické, interpretace dat	kvalitativní kódování, analýza, interpretace
spolehlivosti výsledků	zajišťuje se standardními postupy, zjišťuje se statisticky (validita, reliabilita); výzkum lze zopakovat	problematická - výsledky jsou subjektivní; zajištění pomocí <i>triangulace dat</i> , metod, výzkumníků, teorie (interpretace údajů několika výzkumníky, porovnání podobných výzkumů, podobných jedinců v podobném kontextu, použití více metod, schválením závěrečné zprávy účastníky)
výsledky podoba závěrečné zprávy	zobecnění výsledků na populaci, zjištění zákonitostí; stručná, výstižná výzkumná zpráva, dle zažité struktury: 1/ výzkumný problém, 2/ metodologie, 3/ analýza dat, 4/ diskuse výsledků	vysvětlování chování lidí v určitém kontextu; detailní, interpretativní či jen deskriptivní zpráva, hluboké vyprávění
platnost výsledků	snaha o platnost pro celou populaci	platnost pro danou třídu, žáka, školu
význam	predikce, zákonitosti	deskripce, porozumění, smysl

Více, včetně příkladů viz: Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6. (s. 31 – 45)

V práci Hendl, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1997 autor definuje přednosti a nevýhody kvantitativního výzkumu.

	POZITIVA	NEGATIVA
KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	<ul style="list-style-type: none"> • Testování a validizace teorií. • Lze zobecnit na populaci. • Výzkumník může konstruovat situace tak, že eliminuje působení rušivých proměnných, a prokázat vztah příčina-účinek. • Relativně rychlý a přímočarý sběr dat. • Poskytuje přesná, numerická data. • Relativně rychlá analýza dat (využití počítačů). • Výsledky jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi. • Je užitečný při zkoumání velkých skupin. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kategorie a teorie použité výzkumníkem nemusejí odpovídat lokálním zvláštnostem. • Výzkumník může opominout fenomény, protože se soustředí pouze na určitou teorii a její testování a ne na rozvoj teorie. • Získaná znalost může být příliš abstraktní a obecná pro přímou aplikaci v místních podmínkách. • Výzkumník je omezen reduktivním způsobem získávání dat.
KVALITATIVNÍ VÝZKUM	<ul style="list-style-type: none"> • Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu. • Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí. • Umožňuje studovat procesy. • Umožňuje navrhnout teorie. • Dobře reaguje na místní situace a podmínky. • Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti. • Pomáhá při počáteční exploraci fenoménů. 	<ul style="list-style-type: none"> • Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí. • Je těžké provádět kvantitativní predikce. • Je obtížnější testovat hypotézy a teorie. • Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy. • Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi

Zásady kvalitativního výzkumu

Otevřenost

- vůči zkoumaným osobám, včetně jejich zvláštností
- vůči použitým metodám
- v tvorbě plánu, kdy hypotézy se dotváří během výzkumu

Zahrnutí subjektivity

- identifikace výzkumníka se zkoumaným jevem, tento postoj se má vyznačovat
- kritickou a dialektickou distancí

Procesuálnost

Sociální procesy i komunikace mají procesuální charakter, jeho prvky se mění (metody, způsoby interpretace výzkumníka apod.).

Reflexivita

Interpretativní porozumění, schopnost reagovat na nové nečekané momenty.

Zaměření na případ

Pozornost jednotlivým případům, podrobný popis, pomocí nich se navrhují teorie, které se také jimi přezkušují.

Historicita a kontextuálnost

Všechny závěry se musí validizovat pro daný kontext.

Problematizace determinovanosti

Determinismus je prolamován interpretací člověka. Určitý řád je nutné brát jako dohadovaný pořádek, ve kterém se lidé kontinuálně dohadují při vzájemném dorozumívání o svých záměrech a očekáváních.

Plány kvalitativního výzkumu (koncepce výzkumu, základní uspořádání výzkumu)

- a) případová studie
- b) analýza dokumentů
- c) biografický výzkum
- d) etnografický terénní výzkum
- e) akční a kritický výzkum
- f) evaluace

Zdroj: <http://www.fsps.muni.cz/~tvodicka/data/reader/book-8/04.html>